

Ніколас Б., ст.преп.,
Київський національний лінгвістический університет

Художественная словесность Западноєвропейского Средневековья сквозь призму методологических концептов А. Лосева и Й. Хейзинги

В ракурсе перепрочтения литературы западноевропейского средневековья представляется уместным обратиться к работам А. Лосева «Диалектика мифа» и Й. Хейзинги «Homo Ludens». При анализе конкретных текстов, применяя и объединяя основные концепты русского и нидерландского учёных, можно констатировать, что в каждом произведении в области формосмысла присутствует игровое первоначало, а, с другой стороны, каждый художественный текст в плане смыслоформы воплощает определённую мифологему.

Ключевые слова: перепрочтение, западноевропейское средневековье, художественный текст, формосмысл, смыслоформа, игровое первоначало, мифологема.

Nikolayev B., lecture
Kyiv National Linguistic University

The fiction of European Middle Ages in the light of A. Losev's and J. Huizinga's methodological concepts

Re-interpreting European Medieval literature, it is worthwhile to consider the works of Alexei Losev (The Dialectics of Myth) and Johan Huizinga (Homo Ludens). The analysis of specific texts, based on the combination of the main concepts developed by these scholars, shows that the form-content unity of each text contains the play element, and the sphere of content-form unity embodies a certain mythologem.

Key words: re-interpretation, European Middle Ages, fictional text, form-content unity, content-form unity, play element, mythologem.

УДК 821.411.21+82-1

Нікуліна Ю., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ПАЛЕСТИНСЬКЕ ПИТАННЯ
У ТВОРЧОСТІ МАХМУДА ДАРВІША**

У статті розглянуто творчість арабського поета Махмуда Дарвіша, зокрема, його збірка «Найрідкісніші троянди» у контексті сучасних національних проблем Палестини. Автором було проаналізовано особливості стилю та світогляду поета. Зміст статті правильно визначає роль та засоби поезії при відображенні позиції Махмуда Дарвіша у колі проблем, які окреслюються палестинським питанням.

Ключові слова: поезія, Палестина, Махмуд Дарвіш, «Найрідкісніші троянди», арабський народ.

У процесі сучасних пошуків вирішення палестино-ізраїльського конфлікту важливо буде відмітити: палестинський народ не тільки зберігся сам, але й зберіг свою поезію та своїх поетів, які, переживаючи за долю самого народу, підтримують його дух. Палестинська криза, не дивлячись на трагічність обставин, дала поштовх для розвитку літератури, появи нових тем та жанрів. Серед плеяди поетів цього періоду найяскравішими є Махмуд Дарвіш та Саміх аль-Касім.

Під впливом змінених умов у суспільстві та нових ідейно-художніх напрямків сучасності література зазнає змін. Стає очевидним процес її політизації та тяжіння до розглядання життєвих колізій у широкому соціальному масштабі. Письменники, які опинилися у центрі ідейно-політичного життя своїх кран були вимушені обрати позицію боротьби.

Трагічні події, що вплинули на свідомість та літературну діяльність інтелігенції, зокрема, поразка у «шестиденній» арабо - ізраїльській війні 1967 р. (Ізраїль окупував разом з територіями Єгипту та Йорданії велику частину території Сирії) призвели до «складної психологічної та ідеологічної кризи» [Кочубей 1971, 26]. Багато письменників зосереджували свою увагу на зображенні лише внутрішнього, духовного життя людини. Частина творчої інтелігенції ставила під сумнів здатність реалістичного мистецтва передавати характер сучасної, напруженої та доволі складної дійсності з її політичними та суспільними потребами, конфліктами особистості та суспільства. Все частіше лунали ствердження, що проголошували реалізм застарілим, консервативним літературним напрямом. Вважалося, що «старий реалізм» необхідно замінити більш досконаліми методами художньої творчості, які б відповідали новаторським досягненням та пошукам західних митців [Али-Заде 2007, 290].

Поезія є найбільш популярним жанром у палестинській літературі та найближчим до народної свідомості. Це можна пояснити сильною позицією усної традиції у палестинській культурі та легкістю, з якою строфи поезії запам'ятовуються та відтворюються. Виходячи з того, що поезія розглядається як інструмент національної солідарності та політичної свідомості, варто окреслити два основних кола письменників: націоналісти, політично свідомі поети, які розглядають поезію як засіб впливу на маси; та індивідуалісти, поети, які абсолютно відсторонені від народних справ та шляхом абстракції та інтелектуалізації стають абсолютно «незрозумілими». Дещо посередині позиціонують себе ті поети, які закладають певний сенс у свою творчість, яка у свою чергу сильно підпала під західний вплив.

Група націоналістів складає більшість поетів Палестини, особливо ті, які на Західному березі ріки Йордан слідували своїм ізраїльським однодумцям, а саме: Салем Джубран, Тауфік Зайяд, Махмуд Дарвіш та Саміх аль-Касім. Популярність цих «поетів опору» та ентузіазм, з яким палестинський народ та арабський світ в цілому зустрічали їх праці, встановили певну модель поворотів та наслідування у літературі Палестини.

Махмуд Дарвіш (1941 - 2008) у своїй творчості наголошував на тому, що поезія, у проблематиці якої фігурує відданість ідеї, має бути звернена до «простих» людей, які власне і являють собою силу. [Юсупов 1981, 244] Образ поета-мученика-повстанця постає надреальним, замінюючи «ми» на «я», та перенесення усього національного духу до власної свідомості поета. Літературознавець Ханна Майкл Ашраві називає це явище «нарцисизмом» палестинської поезії, що можливо, є несправедливим, бо «я» має символічний характер у більшості випадків.

Варто зазначити що, особливості палестинської поезії, серед яких – потреба зобразити та увіковічити національний конфлікт та протест і непокору народу, на думку літературознавців, містять у собі сильні та слабкі аспекти одночасно. Вона може являти собою як непереборну силу, тобто домінуючий настрій народу та поезії, так і спроститися до рівня гострої риторики чи жаргону.

Махмуд Дарвіш на початку своєї творчості писав у межах класичного арабського стилю, тобто моноримні вірші, однак у 70-х роках під час розквіту «нової поезії» та під впливом творчості іракських поетів аль-Байаті та аль-Сайаба він почав освоювати техніку «вільного вірша».

У перших збірках Махмуда Дарвіша «Птахи без крил» 1960 року, «Листя оливи» 1964 року, «Кінець ночі» 1967 року та ін. тематика лірики характеризується поєднанням особистих почуттів автора із прив'язаністю до країни. Тут символ батьківщини – земля – виступає як «перша мати» та відображає пошук та ствердження поезією власного фізичного існування. На цьому етапі творчості вже було закладене чуттєве сприйняття, яке властиве усій творчості поета. Згодом політична тематика виражається більш чітко, де вже присутні елементи драматизації та спостерігається тяжіння до символів та міфів. Сюди можна віднести такі збірки: «Птахи помирають у Галілеї» 1970 року, «Солдат, що мріє про білі лілії» 1973 рік та ін.. Під час завершального етапу творчості Махмуд Дарвіша його стиль стає більш відкритим для новітніх тенденцій. Вірші цього періоду охоплюють ширшу тематику та передають настрої автора – «Найрідкісніші троянди», 1986 року, «Трагедія нарциса, комедія срібла» 1989 року, «Одинадцять планет» 1992 «У стані облоги» 2002 року та ін.

Варто зазначити, що у творчості палестинських поетів як традиціоналістів, так і представників «вільного вірша», історична доля їх батьківщини, революційні події, перемоги та поразки борців за свободу, знайшли повне відображення і стали одним з основних мотивів. Тема рідної країни безпосередньо пов'язана викриттям та осудженням антинародних режимів

Без сумніву, тема вигнання була близькою Махмуду Дарвішу, адже він був вимушений тривалий період жити за межами Палестини. Варто відмітити, що майже всі поети-новатори проходили через період так званого «внутрішнього вигнання» [Кочубей 2003, 155], період відчуження від суспільства та заперечення існуючого порядку. Однак ця тема не виражається у віршах оплакуванням поета своєї долі. Образи віршів побудовані на зорових образах, що вибудовують загальну атмосферу, де авторське «я» поступово «розчиняється». У деяких віршах даної тематики можна помітити оптимізм та надію на перемогу над обставинами, наприклад, у поезії «Я пройду цей шлях» «ساقطع هذا الطريق» зі збірки «Найрідкісніші троянди»:

"اقول : ساقطع هذا الطريق الطويل الطويل الى آخري... و الى آخره"

«Кажу: я пройду цей довгий довгий шлях
до його кінця... та до своєї смерті»

Збірка «Найрідкісніші троянди» Махмуда Дарвіша являє собою лірико-філософський монолог автора, де майже повністю відсутній елемент оповідання. Є суто ліричні твори інтимного плану. У творчості Махмуда Дарвіша, зокрема у цій збірці, історична доля батьківщини, революційні події, перемоги та поразки борців за свободу, знайшли повне відображення і стали одним з основних мотивів.

Тема рідної країни безпосередньо пов'язана з викриттям та осудженням війни. Велика частина віршів збірки присвячена саме цьому питанню, які кожного разу по-різному розкривають зміст та значення рідної землі для палестинців. Варто відмітити, що будь-яка проблема у межах однієї окремої теми тісним чином пов'язана з батьківщиною, вигнанням, бо поет безпосередньо сприймає дійсність з усіма її реаліями, займаючи позицію «поетів опору». Необхідно зазначити, що філософська проблематика займає чинне місце на ряду з національною, тобто остання створює підґрунтя для загальнолюдських питань, що повністю відображає тенденції «нової поезії», представники якої розширювали панораму мотивів, найчастіше виходячи з власне національних.

Тема війни зустрічається не часто у чистому вигляді у збірці. Вона, безумовно, постійно поєднується з батьківщиною, але все ж таки окремими поезіями Махмуд Дарвіш зачіпає її більш конкретно, наприклад у вірші «Там ніч...» «...هناك ليل...», де за допомогою простих образів автор описав саму суть вічної війни словами:

«سَيقتل فينا القتل القتل لينسى عيون القتل... و يسلو»

«Серед нас буде вбивця вбивцю вбивати,
щоб забути його очі... і він забуває».

Тема війни порушує такі основні проблеми:

- вбивства, що не є вирішенням війни, а які мають братовбивчий характер – «Він обійняв свого вбивцю» «يعانق قاتله»:

يعانق قاتله كي يفوز برحمته: هل ستغضب مني كثيرا اذا ما نجوت؟
"أخي... يا أخي! ما صنعت لتغثاني؟... فرقنا طائران فصوت الى فوق"

«Він обійняв свого вбивцю, щоб той змилювався:
чи будеш сердитися, якщо я виживу?»

Брате!...О, Брате! Що я вчинив, аби ти мене вбивав?...

Над нами два літака, тож цілься вище!»

- почуттів, випробуваних війною – «Регіт коней у підніжжя гори» «صهيل على السفح».

У межах теми батьківщини можна виділити такі проблеми:

- відстоювання права на життя у рідних краях – «На цій землі» «على هذه الارض»;

- вічного протистояння реальності та мрій про рідну країну – «Ми потрапили у рай» «ذهبنا الى عدن»;

- відсутності місця для Палестини – «На землі від нас тісно» «تضييق بنا على الارض»;

- шляху палестинського народу до «свого дому», «своєї душі», під час якого люди або досягають мети, або вмирають – «Ми йдемо до країни» «نسير الى بلد»;

Таким чином можна помітити, що, загалом, проблеми мають філософський характер, починаючи словами про рідний край, Махмуд Дарвіш плавно переходить до риторичних питань, роздумів.

У віршах на тему вигнання нам вдалося виділити такі проблеми:

- вимушеної еміграції – «На цьому шляху є ще один» «ما زال في الدرب درب»

- ототожнення еміграції з вічним шляхом – «Я пройду цей шлях» «ساقطع هذا الطريق»;

- шляху вигнання, якому немає кінця, але який вимагає слів, розмов, дій для його завершення – «Ми подорожуємо як люди» «نسافر كائناس»:

"لنا بلد من كلام. تكلم تكلم لاسند دربي على حجر من حجر"

«Ми маємо країну на словах. Говоріть, говоріть,
щоб камінцем за камінцем прокласти собі шлях».

- подорожі, які не здатні замінити домівку – «Душі не належать цим краям» «عناوين للروح خارج هذا المكان»:

عناوين للروح خارج هذا المكان. احب السفر"
"الى قرية لم تعلق مسائي الاخير على سروها. و احب الشجر"

«Душі не належать цим краям. Люблю подорожувати

до сіл, чий кіпаріси не для мого останнього вечора. Хоча я люблю дерева»

Як ми можемо побачити, Махмуд Дарвіш ототожнює вигнання зі шляхом, який триває занадто довго та як такий, що має початок, але не має кінця. Таким чином можна помітити, що проблематика збірки «Найрідкісніші троянди» Махмуда Дарвіша повністю відбиває реалії тогочасного життя Палестини. Переважає у збірці національна проблематика, що в свою чергу, призводить до не менш яскраво вираженої особистої філософії автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Али-Заде Э. История литературы Сирии XIX-XX веков / Э.А. Али-Заде. – М.:Вост. лит., 2007. – 414с.
2. Кочубей Ю.М. Голос гніву та боротьби. Сучасна арабська поезія / Ю.М. Кочубей. – К.: [ВД «Стилос»], 1971. – 48с.
3. Кочубей Ю.М. Пoesия «свободного стиха» в Ираке (40-е – 70-е гг. XXст.) / НАН України. Ін-т сходознавства ім. А.Кримського. – К.: [ВД «Стилос»], 2003. – 273с.
4. Юсупов Д.И. Национально-освободительная борьба и литература Ирака в период между мировыми войнами / Д.И. Юсупов // Арабские страны. История и современность. – М., 1981 – С.241-247.

Стаття надійшла до редакції 18.04.13.

Никулина Ю., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

Палестинский вопрос в творчестве Махмуда Дарвиша

В статье рассмотрено творчество Махмуда Дарвиша, в частности, его сборник «Самые редкостные розы» в контексте современных национальных проблем Палестины. Автором были проанализированы особенности стиля и мировоззрения поэта. Содержание статьи правильно выделяет роль и методы поэзии при передаче позиции Махмуда Дарвиша в кругу проблем, которые очерчиваются палестинским вопросом.

Ключевые слова: поэзия, Палестина, Махмуд Дарвиш, «Самые редкостные розы», арабский народ.

Nikulina I., stud.,
Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv

Palestinian question in Mahmoud Darwish's works

In this article the author considers works of Mahmoud Darwish, especially the anthology "Fewer roses", in the context of the present Palestinian national problems. The author tried to analyse the particularities of the style and convictions of Mahmoud Darwish. The content of the article give us the idea of role and methods of poetry which reflects position of Mahmoud Darwish in the wide range of problems that is usually called as Palestinian question.

Key words: poetry, Palestine, Mahmoud Darwish, "Fewer roses", arab nation.